

# NEKI PRIRODNI RARITETI BOSNE I HERCEGOVINE KAO TURISTIČKE DESTINACIJE

## SOME OF THE NATURAL RARITIES OF BOSNIA AND HERZEGOVINA AS TURISTIC DESTINATIONS

**Ramo Kurtanović , Nermina Omerhodžić**  
**Federalni zavod za geologiju, Sarajevo**

### Izlaganje sa naučnog skupa

*Ključne riječi: prirodni rariteti, turističke destinacije, rijeke, jezera, planine, pećine Bosne i Hercegovine*

#### SAŽETAK

Prirodni /geološki/ rariteti u svijetu privlače pozornost turista i drugih znatiželjnika. Ko ne bi poželio da obiđe aktivni vulkan Etnu, Simpsonovu pustinju, pećinu Cango, Starca iz Storra, jezero Inari, Kamenu šumu i druge mnogobrojne destinacije koje su opisane u knjizi „Sva čuda svijeta“ – vodič kroz najveće prirodne ljepote.

Poznato je da prirodnih destinacija ima i u Bosni i Hercegovini: vrela rijeka Bune, Rakitnice, Plave vode, Vjetrenica, Bijambare, Djevojačka pećina, planine Igman, Vlašić, Bjelašnica, Prokoško i Panonsko jezero i mnogi drugi rariteti..

*Key-words: natural rarities, turistical destinations, rivers, lakes, mauntines, caves of Bosnia and Hersegovina*

#### SUMARRY

Natural (geological) rarities attract interest of tourists and others.

Who wouldnt like to see Etna- the activ vulcano, Simpson's desert, Elder from Storr, Inari

lake, Rock-wood and other numerous destinations all described in book: "All wonders of the world"- the guide trough greatest natural beuties.

It is well-known that Bosnia and Hersegovina has destinations of natural beauties, too. Springs of the rivers Buna, Rakitnice, Plave vode, and others, caves such is: Vjetrenica, Bijambare, Djevojačka pecina, mauntines like Igman, Vlasic, Bjelasnica, ..., Proko, as well as Panonsko jezero, and many others rarities.

#### 1. UVOD

Nastanak zemljine kore, prostora na kojem se čovječanstvo razvija, posljedica je evolutivne diferencijacije sedimentnih, magmatskih i metamorfnih procesa u geološkom prostoru i vremenu. Suglasno stvaranju stijenskih masa, nastaje različit heterogen litološki sastav zemljine kore, kao jedinog očvrslog dijela Zemlje kao planete. Izdiferencirana heterogenost u litološkom razvoju zemljine kore je osnova na kojoj je omogućen život biljnog i životinjskog svijeta, pa i čovjeka kao najsavršenijeg bića.

Stvorena litološka heterogenost na zemljinoj kori, karakteriše se po heterogenosti hemijskog i mineraloško-petrografskog sastava te različitim fizičko-mehaničkim karakteristikama očvrsljih stijenskih masa. Kada bi zemljina kora bila homogena, najvjerovatnije ne bi došlo da razvoja čovječanstva.

Hemijski i mineraloško-petrografski sastav stijenskih masa u mnogome određuju tvrdoću stijene, njenu otpornost na egzogene uticaje /uticaj vode, sunca i svih drugih pratećih pojava/, koje je čovjek svojom djelatnošću morao savladavati od početka formiranja civilizacije pa sve do današnjih dana.

Jasno je da različite stijene imaju različite fizičko-mehaničke karakteristike, što se u osnovi svodi na to da li se određena stijena može lakše, teže ili nikako obrađivati. Obrada stijene naročito je važna, ako se obrađuje kao poljoprivredno zemljište, ali je bitno korištenje stijene i ruda za razvoj civilizacije.

Korištenje kamena u razvoju civilizacije, poznato je kao kameno doba. Periodi ovladavanja korištenjem metala u razvoju čovječanstva poznata su kao željezno i bronzano doba. Sada je globalno doba, što opet imamo da zahvalimo sirovinama /razni elementi i njihova prirodna jedinjenja/, koja se koriste u savremenoj tehnologiji. Dakle, razvoj civilizacije u stalnoj je vezi sa korištenjem resursa koji se nalaze na i u zemljinoj kori.

Raznolikost litološkog sastava zemljine kore u svijetu, pa i u Bosni i Hercegovini, je baza za razvoj društvene zajednice.

Poznato je da su se naseobine izgrađivale u blizini vodenih tokova, na zemljištima koja su se mogla obrađivati, što je bilo naročito važno, sve do sredine XX vijeka. Tehničkim napretkom čovječanstva gubi se značaj očuvanja humusnog zemljišta, a i vodosnabdijevanje svakog domaćinstva praktično može biti riješeno.

Geološko oblikovanje zemljine kore završeno prije nego se čovjek nastanio na njoj. No stalna borba za egzistenciju nije posebno privlačila čovjeka na razgledanje prirodnih pojava koje ga okružuju, sve do industrijalizacije društva.

Industrijalizacijom društva, enormno se mijenja način življenja čovjeka. Čovjek kao društveno biće postaje komunikativan, i što je posebno važno pokretan i znatiželjan za upoznavanje nepoznatih zemalja, njenih kultura i običaja.

Sve postaje interesantno da se vidi, običe i zabilježi. Analitičkim skupljanjem zabilježeno, objavljuje se u pisanim i elektronskim medijima. Kao produkt putovanja, štampana je i knjiga „Sva čuda svijeta“. Tamo su prezentirani tekstom i fotografijama prirodni /geološki/ rariteti, koji su već postali prestižne turističke destinacije. Tamo

su opisani: Etna, Simpsonova pustinja, Špilje Congo, Kanjon rijeke Blyde, Starac iz Storra, jezero Inari, Yunnanska kamena šuma, Gorje Brooks, i mnogi drugi prirodni fenomeni.

## 2. PRIRODNI RARITETI U BOSNI I HERCEGOVINI

Bosna i Hercegovina nastala je u specifičnim geološkim uslovima. Očvršćavanje i oblikovanje njenog dijela zemljine kore je vršeno u magmatskim, metamorfnim i sedimentnim uslovima razvoja od paleozoika kao najstarije periode do kvartara odnosno današnjeg recentnog doba.

Međusobni odnosi različitih litoloških članova, dobijeni u procesu oblikovanja prostora Bosne i Hercegovine, pored „uobičajnih odnosa stijenskih masa“, sreću se živopisni krajolici terena, koje privlače posebnu pažnju istraživača ali i turista i drugih namjernika.

Posebnu pažnju privlače: vrela rijeka Bune, Rakitnice, Plave vode i druga, pećine Vjetrenica, Djevojačka pećina, planine Igman, Vlašć, Bjelašnica, Prokoško i Panonsko jezero i mnogi drugi rariteti.

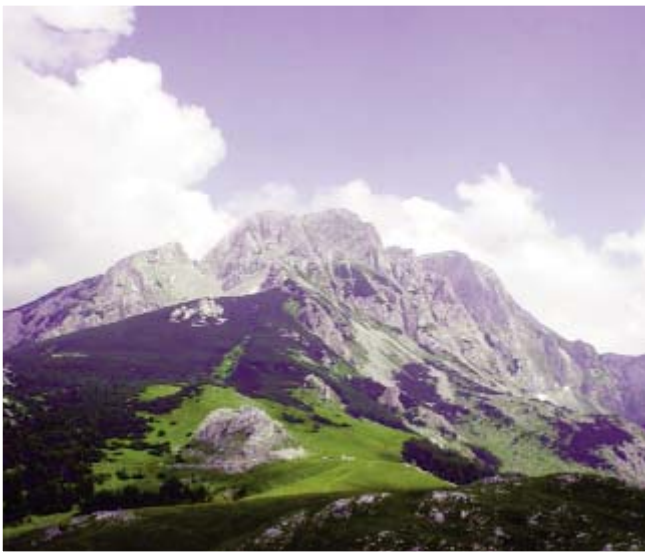
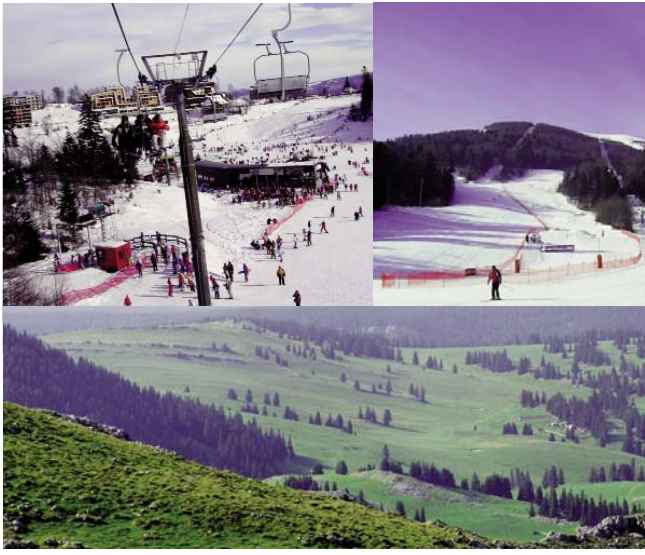
### 2.1. Planine

U geološkom pogledu bosanskohercegovačke planine najvećim dijelom su tektonskog porijekla, a samo nekoliko eruptivnog. Današnji oblici planina izmodelirani su erozijom. Bosanskohercegovačke planine imaju generalne elemente pružanja sjeverozapad – jugoistok, što odgovara dinarskom pravcu pružanja. Planine sa preko 2000 m nadmorske visine su: Zelengora, Lelija, Bjelašnica, Vran, Treskavica, Vranica, Plasa, Prenj, Čvrsnica, Volujak i Velika Ljubišnja, dok još cca šezdest /60/ planina ima nadmorsku visinu preko 1500 m (slika 1). Planina sa najvećom kotom u Bosni i Hercegovini je Maglić /nv 2 386 m/.

### 2.2. Jezera

Jezera na teritoriji naše zemlje u genetskom smislu su u vezi sa tektonskim predispozicijama ili su u vezi sa morfoskulpturnim oblicima u reljefu.

Prirodna planinska jezera su rasprostranjena u gorsko-planinskim predjelima. Obično leže na granici šume i planinskih rudina – pašnjaka.



Nastala su oko ponora i uzvodno od njih, različitim erozionim procesima. Ovom tipu jezera pripadaju: Orlovačko, Štirinsko, Kotlaničko, Kladopoljsko, Borilovačko jezero na Zelengori; Veliko, Malo, Blatno, Bijelo jezero na Treskavici.

### 2.3. Jezera

Izdvojena na tektonskim predispozicijama su ona u kraškim poljima. Ovom tipu pripadaju jezero u Glamočkom polju, Blidinje jezero između Čvrstice i Vrana, Kukavičko u Kupreškom polju.

### 2.4. Pećine

Podzemni kraški oblici /pećine/, su veoma rasprostranjeni u Bosni i Hercegovini, kako u vanjskoj krečnjačkoj zoni Dinarida, tako i u unutrašnjim Dinaridima. Najpoznatije su

Vjetrenica u Popovom polju, kod mjesta Zavale u Hercegovini, Vlasinaša kod Foče, Mračna pećina u kanjonu Prače, Propastva kod Višegrada, Bijambarska pećina na Nišićkoj visoravni kod naselja Srednje i mnoge druge.

Vjetrenica u Popovom polju, kod mjesta Zavale u Hercegovini, dugačka je preko 10 km, dok Vlasinaša kod Foče ima dužinu preko 2 km. Ostale poznate i istražne pećine su manjih dužina. Mračna pećina u kanjonu Prače u naselju bana Stjepana, dugačka je oko 1100 m. Pećina Propastva kod Višegrada dužine je 450 m, dok je Bijambarska pećina na Nišićkoj visoravni kod naselja Srednje, duga 440 m.

U zavisnosti od geološko - tektonskih i egzogeno-korozivnih karakteristika u pećinama su se formi-

rali karakteristični kraški pejzaži izraženi kao tipovi krša.

Kraški tipovi pejzaža su: ljuti škraparski krš, visoki boginjavi krš, pokriveni i zagašeni krš i zeleni krš. Pored ovih izdvojenih kraških oblika postoje i kraški landšafti kao kompleksi kraških oblika .

*Nakit Bijambarske pećine*



Područje Bijambara se nalazi neposredno uz magistralnu cestu Sarajevo-Tuzla na cca 30 km od Sarajeva.

Na optimalnoj nadmorskoj visini od cca 950 m, u gustoj četinarskoj šumi, naslonjeno na livade, identifikovano je pet špilja i dva vodotoka koji stvaraju jezera sa ponorima i veoma kvalitetnim zrakom koji pruža izuzetne uslove za opuštanje posjetilaca.

Središnji dio Bijambara je enklava krasa sa svim njegovim karakteristikama, a najpoznatija je najveća dvorana od cca 60 m, koja je zbog svoje akustičnosti nazvana Muzička dvorana.



**Rijeka Rakitnica izvire iz nekoliko obronaka Bjelašnice, blizu sela Rakitnice (na cca 1.500 metara n/v, i ulijeva se u Neretvu na planinskoj tromeđi Bjelašnica-Visočica-Prenj (na n/v cca 300 metara), nedaleko od Boračkog jezera. Rijeka i selo su dobili ime po vrbi rakiti kojom je gornji tok obrastao**

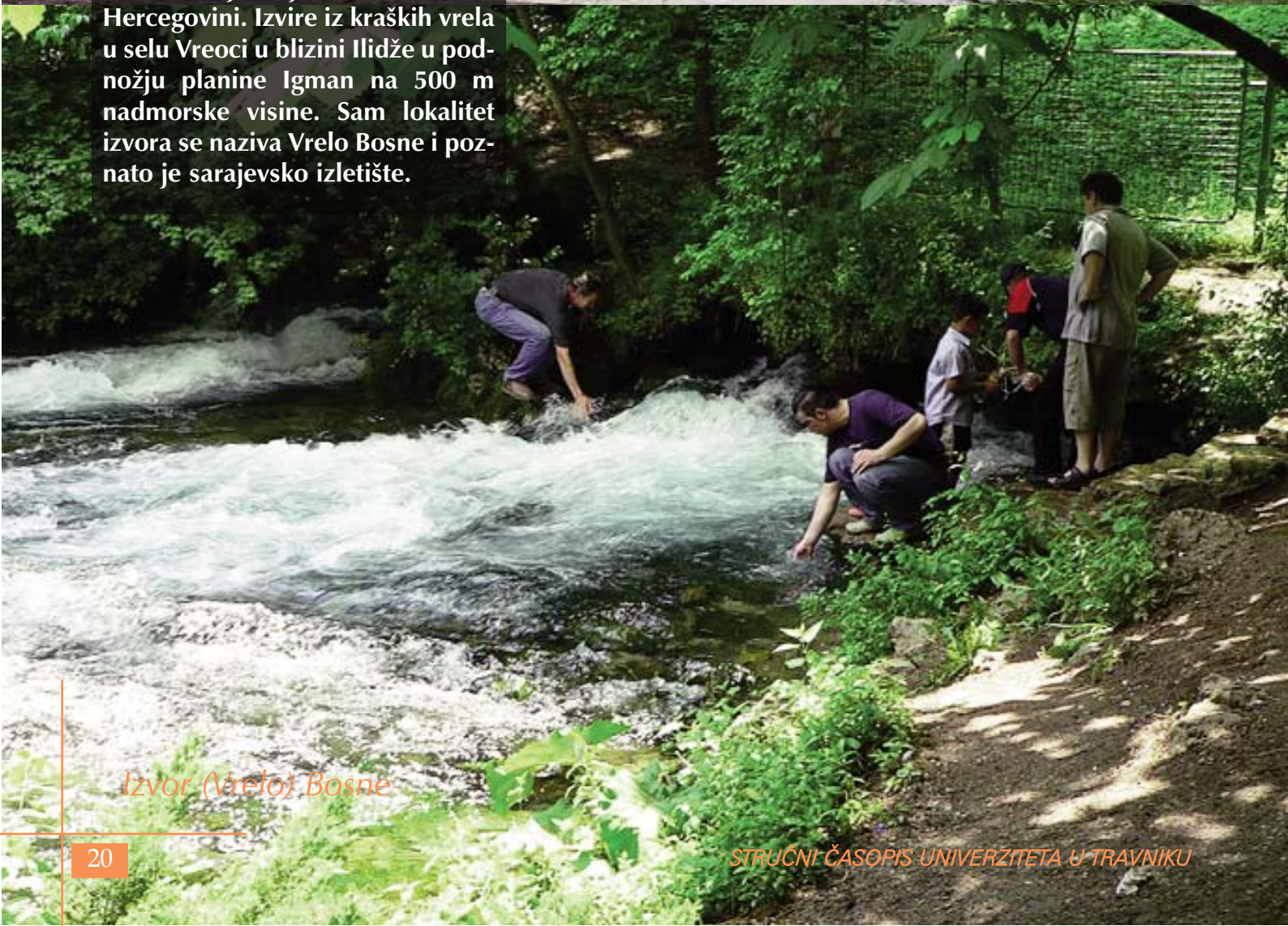
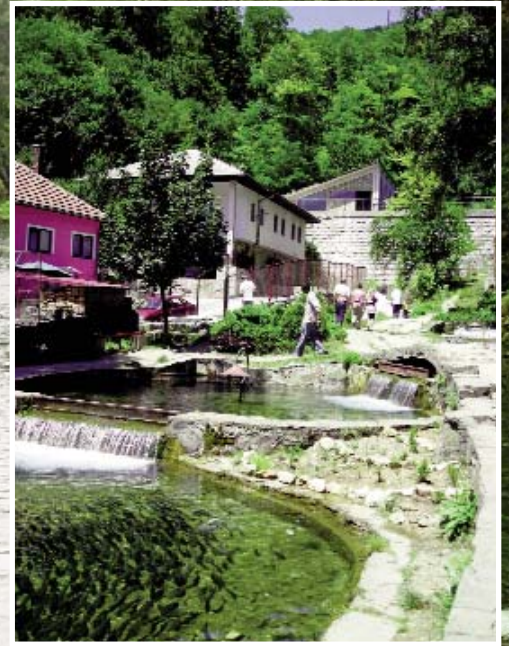
## 2.5. Rijeke

Hidrografska i hidrološka raznolikost Bosne i Hercegovine rezultat je veoma složenih geološkog /prirodnog/ sastava terena. Bosanskohercegovački riječni tokovi pripadaju slivovima Crnog i Jadranskog mora.

Riječni rariteti između ostalih su vrela Bune i Bosne, te Plave vode u Travniku, zatim tokovi rijeke Neretve, Rakitnice i mnogih drugih

Rijeka Rakitnica izvire iz nekoliko obronaka Bjelašnice, blizu sela Rakitnice (na cca 1500 metara n/v, i ulijeva se u Neretvu na planinskoj tromeđi Bjelašnica-Visočica-Prenj (na n/v cca 300 metara), nedaleko od Boračkog jezera. Rijeka i selo su dobili ime po vrbi rakiti kojom je gornji tok obrastao.

Bosna je rijeka u Bosni i Hercegovini. Izvire iz kraških vrela u selu Vreoci u blizini Ilidže u podnožju planine Igman na 500 m nadmorske visine. Sam lokalitet izvora se naziva Vrelo Bosne i poznato je sarajevsko izletišće.



*Izvor (Vrelo) Bosne*



### 3. ZAKLJUČAK

Prirodno naslijeđe svake zemlje je resurs koji njeni stanovnici moraju sa ljubavlju čuvati i biti na njega ponosni.

Rijeke, pećine, jezera, planine i drugi geološki dragulji su od neprocjenjive vrijednosti za stanovništvo Bosne i Hercegovine.

Nedvojbeno, putem administrativnih mjera organa vlasti Bosne i Hercegovine i nevladinih organizacija ljubitelja prirode treba sve učiniti da se očuva prirodno naslijeđe. Smišljenim pristupom pojedine prirodne raritete treba kandidovati kao opće svjetske destinacije kako bi bili upoznati ljubitelji prirode, čime će se intenzivno razvijati turizam kao prateća privredna grana.

### LITERATURA

Kurtanović, R; Omerhodžić, N; /2007/: The condition of ecological environment in function of exploitation of abandoned iron and lead deposit in municipality Vares in Bosnia and Herzegovina, ProGeo The 12-th Regional Conference on Geoconservation and ProGEO Working Group 1 Annual Meeting, Ljubljana,

Radulović, O: Stalaktiti u dolini Uvca, JAT JAT NewReview, decembar 2000/januar 2001